

Прыслоўе

§ 34. Прыслоўе як часціна мовы: агульнае значэнне, марфалагічныя прыметы, сінтаксічная роля

218. Прачытайце тэкст. Дайце яму заглавак. Якімі словамі-сінонімамі называе аўтар селяніна?

Неяк увесну, даўным-даўно, вандраваў па Беларусі добры чараўнік. Здарожыўся ён. І есці не меў чаго. Ажно бачыць — арэ **непадалёку** поле селянін. Зямля пясчаная, а **сям-там** камяністая. **Конік ледзь** цягне драўляную саху. А ў самога гаспадара кашуля на спіне — хоць выкручвай ад салёнага поту.

Прывітаўся чараўнік з хлебаробам. Слова за слова — разгаварыліся. **Потым** араты запрасіў падарожніка папалуднаваць. Хоць які там полудзень. Акраец чэрствага хлеба, некалькі горкіх цыбулін ды крынічнай вады збанок.

Але **нездарма** людзі кажуць: не дораг абед, а дораг прывет. Падсілкаваўся **трошкі** падарожнік-чарадзея, пачаў распытваць у аратага пра ягонае жыццё-быццё, якую ён хацеў бы мець палёжку.

«Ніякай мне не трэба палёгкі, — адказаў яму селянін. — Толькі слухаць абрыдла, як грукае каменне аб саху...»

Добры чараўнік счакаў, пакуль хлебароб адыдзецца, **потым** узяў у рукі маленькі камень і **штосілы** шпурнуў яго ў неба. І толькі ён тое зрабіў — зашчабятала, зазвінела ў паднябессі шэрая пташка. **Весялей** пацягнуў саху знясілены конь, **упершыню** за цэлы дзень усміхнуўся араты (*У. Ягоўдзік*).

Што абазначаюць выдзеленыя словы? З якімі часцінамі мовы яны звязаны ў сказе і на якія пытанні адказваюць? Якімі членамі сказа з'яўляюцца?

 Прыслоўе — самастойная нязменная часціна мовы, якая абазначае прымету дзеяння, прымету іншай прыметы або прадмета і адказвае на пытанні **як? дзе? куды? па якой**

прычыне? якім чынам? колькі? чаму? з якой мэтай? навошта? і інш.

У сказе прыслоўі звычайна адносяцца да дзеяслова,

прыметніка або прыслоўя: *расказаць ^{як?}уголас, ^{на колькі?}вельмі сучасны,*
калі?
учора ўвечары.

Зрэдку прыслоўе можа адносіцца да назоўніка:

якая?
дарога дадому.

Звярніце ўвагу!

Прымету дзеяння прыслоўі абазначаюць, калі адносяцца да дзеяслова ці дзеепрыслоўя: 1. *На шэрую прамерзлую зямлю (як?) бязгучна і (як?) густа сыплецца першы снег* (Я. Брыль). 2. *Магутныя дрэвы, кронамі зросшыся (дзе?) уверсе, берагуць прахалоду і цень* (Я. Скрыган).

Прымету іншай прыметы прыслоўі абазначаюць, калі адносяцца да прыметніка, дзеепрыметніка ці прыслоўя: 1. *Восень была гожая і (як?) памяркойна туманная* (У. Караткевіч). 2. *(Як?) Няўлоўна невыказная асалода — чытаць добрае* (Я. Брыль). 3. *Праз хвіліну (як?) нечакана выразна і гучна загрымела музыка* (І. Шамякін).

Прымету прадмета прыслоўі абазначаюць, калі адносяцца да назоўніка: *І прыкінь на розум, хлопча, што парубак там няма і травы ніхто не топча: так, работа (якая?) надарма* (Я. Колас).

219. Па якой прымеце можна згрупаваць змешчаныя ніжэй словазлучэнні? Запішыце іх у два слупкі, устаўляючы прапушчаныя літары.

Якасны выраб, адрамантаваць якасна; рэ..кі выпадак, сустракацца рэ..ка; сусе..скі дом, сябраваць па-сусе..ску; позні вечар,

прыйсці позна; пахне вясной, сустрэцца вясной; францу..ская мова, гаварыць па-францу..ску; ісці ўдвух, у двух вучняў.

Чым падобныя і чым адрозніваюцца прыслоўі і прыметнікі? Як адрозніць прыслоўі ад назоўнікаў? Ці супадаюць напісанне і вымаўленне слоў з прапушчанымі літарамі?

Прыслоўе не змяняецца — не скланяецца і не спрагаецца. У сказе прыслоўе найчасцей бывае **акалічнасцю**. *Зямля зайсёды дзякуе* (Прыказка). *Дзякуе (к а л і?) зайсёды* — акалічнасць часу.

Калі прыслоўе паясняе назоўнік у сказе, яно з'яўляецца **азначэннем**: *вокны (я к і я?) насупраць, кава (я к а я?) па-ту-рэчку*.

220. Прачытайце прыказкі. Вызначце іх тэматыку.

Калі раіш суседу, то абмазгуй да следу. Лёгка пасварыцца, цяжэй памірыцца. Прыглядай гасцей, каб хадзілі часцей. Трэба з людзьмі па-людску жыць.

Калі ўлетку на сонцы не папячэшся^ф, то ўзімку з холаду натрасешся^ф. Увесну плача, хто ўвосень скача. Хутка гаворыцца, ды паціху робіцца. Рана не ўстанеш — многа не зробіш.

Выканайце разбор па саставе некалькіх прыслоўяў.

У з о р: лёгка, па-людску.

Ці ёсць канчаткі ў прыслоўяў? Чаму?

Якімі членамі сказа з'яўляюцца прыслоўі, ужытыя ў прыказках?

Выпішыце словазлучэнні з прыслоўямі, зрабіце іх сінтаксічны разбор.

*нездарма
непадалёку
сям-там
штосілы
даўным-даўно
увосень
увесну
паціху
пад вёчар
у пару*

Вымаўляй: *па-лю[ц]ку, папячэ[с']ся, натрасе[с']ся.*

Пішы: *па-людску, папячэшся, натрасешся.*

221. Спішыце. Абазначце ў словазлучэннях галоўнае і залежнае словы. Запішыце пытанні, на якія адказваюць залежныя словы.

Як адрозніць прыслоўе ад падобнага да яго назоўніка з прыназоўнікам?

к у д ы? к у д ы?
× ×
↓ ↓
У з о р: глядзець у бок лесу; адысці ўбок.

Відаць з боку дарогі; стаяць збоку; збірацца на сустрэчу з сябрамі; рухацца насустрач; спачатку выканай заданне; з пачатку восені; падымацца наверх, зірнуць на верх гары.

З адной парай словазлучэнняў (на выбар) складзіце і запішыце сказы. Падкрэсліце прыслоўі як члены сказа.

Звярніце ўвагу!

Пры асобным напісанні да назоўніка, ужытага з прыназоўнікам, можна паставіць склонавае пытанне (*ісці ў глыб (ч а г о?) пушчы*); дабавіць тлумачальнае слова (*на сустрэчу (з к і м?) з сябрамі*); дабавіць азначэнне (*з самага пачатку ранняй восені*).

222. Прачытайце тэкст. Вызначце яго асноўную думку. Дайце заглавак. Назавіце сродкі сувязі сказаў у тэксце.

Спачатку будучы матэматык і фізік Ісаак Ньютан вучыўся даволі пасрэдна. Дапамог у вучобе адзін цікавы, хоць і не дужа прыемны для самога Ньютана, выпадак.

Неяк на перапынку адзін з вучняў моцна стукнуў яму па жываце. Гэтак моцна, што Ісаак ледзь не страціў прытомнасць. Але адказаць тым жа ён не мог, таму што быў значна слабейшы.

І хлопчык знайшоў даволі арыгінальны* спосаб помсты. Справа ў тым, што яго крыўдзіцель пераўзыходзіў Ньютана не толькі ў фізічнай сіле, але і быў першым вучнем класа. І тады будучы вучоны вырашыў перагнаць свайго саперніка па ведах. І, што вы думаеце, праз некалькі месяцаў у вучобе з ім ужо ніхто не мог спаборнічаць, у тым ліку і яго крыўдзіцель («*Бярозка*»).

Выпішыце спачатку словазлучэнні, у якіх прыслоўі абазначаюць прымету дзеяння, а потым — прымету прыметы. Зрабіце іх пісьмовы разбор.

Падрыхтуйце вусны пераказ тэксту.

Звярніце ўвагу!

Роля прыслоўяў у мове вельмі значная. Яны робяць маўленне больш дакладным і выразным: перадаюць паслядоўнасць дзеянняў, месца і спосаб дзеяння, час, калі яно адбываецца; служаць для сувязі сказаў у тэксце; могуць складаць граматычную аснову сказа і ўжывацца для перадачы стану душы чалавека і стану прыроды. Некаторыя прыслоўі могуць быць граматычным сродкам сувязі ў складаных сказах (*дзе, калі, куды*), выражаць адносіны аўтара да выказанай думкі (*на-першае, вядома, бяспрэчна, дарэчы, напэўна* і інш.).

223. Прачытайце выразна тэксты. Вызначце прыслоўі. Якую ролю яны выконваюць у тэкстах?

I. Спачатку выпусцілі свае коцікі вербы.^{сн} Потым, перад Вялікаднем, пачалі сачыцца празрыстым сокам пні бяроз. Пасля пупышкі сталі зялёныя, а лясы — цёмныя. Пазней заплакалі перад Купаллем травы: меліся назаўтра загінуць. А затым прыйшла чарга палегчы каласам (*У. Караткевіч*).

Што дапамагае аўтару перадаць цыклічнасць і паўтарэнне прыродных з’яў і працэсаў?

II. Гулі дзве скрыпкі, пявуча вохкаў бас, мядзведзем раўла дуда, пяшчотна сапла жалейка, звонка ўдаралі цымбалы, і, вышэй за ўсё іншае, узлятаў, заліваўся і ўздыхаў бубен (*У. Караткевіч*).

Якімі моўнымі сродкамі перадаецца апісанне каляднай музыкі? Назавіце словы-сінонімы, ужытыя ў тэксце.

224. Спішыце тэкст, расстаўляючы прапушчаныя знакі прыпынку. Падкрэсліце прыслоўі.

Многа шмат багата безліч... Цэлае сінанімічнае гняздо. Але ў жывой мове не толькі гэтыя словы ствараюць малюнкi мноства...

Усё расце на полі бы на дражджах. Усё зарадзіла. Ягады — хоць шуфлюй а грыбоў у лесе — хоць касі (*Ф. Янкоўскі*).

§ 35. Разрады прыслоўяў па значэнні (азнаямленне)

225. Прачытайце тэкст. Складзіце план і перакажыце тэкст у адпаведнасці з ім.

Прыслоўі, адносячыся да дзеяслова, могуць абазначаць **месца, час, прычыну, мэту, спосаб, меру і ступень дзеяння**: 1. (Дзе?) *Справа ляжала нізіна, уся ўкрытая лесам* (Я. Скрыган). 2. (Калі?) і *ўчора, і паўчора хадзіў у лес па дровы* (Я. Брыль). 3. (Чаму?) *Згарача дзед Талаш кінуўся на жайнераў* (Я. Колас). 4. (З якою мэтай?) *сумысна едзе павольна* (Я. Колас). 5. (Як?) *бязмежна прадзедаў зямлю, руплівую і мужную краіну* (М. Лужанін). 6. (У вільготным наветры (у якой ступені?) *крыху пацяплела* (В. Вольскі).

Меру і ступень прыслоўі абазначаюць і тады, калі адносяцца да прыметніка ці іншага прыслоўя: *Вось крыкнула птушка (на колькі?) зусім блізка* (Я. Маўр).

У залежнасці ад значэння прыслоўі падзяляюцца на азначальныя і акалічнасныя.

Да **азначальных** прыслоўяў адносяцца прыслоўі:

- спосабу дзеяння: *асцярожна, бягом, нязручна, пешшу, штосілы, шэптам* і інш.;
- меры і ступені: *багата, вельмі, выключна, двойчы, дужа, мала, некалькі, трохі, удвая* і інш.

У разрад азначальных прыслоўяў уваходзяць прыслоўі, якія ўтварыліся ад якасных прыметнікаў і адказваюць на пытанне *як?* (*звонка, радасна, смела, шчыра, холадна*).

Да **акалічных** прыслоўяў адносяцца прыслоўі:

- месца: *вакол, уверсе, дахаты, улева, аднекуль, знізу* і інш.;
- часу: *аднойчы, заўсёды, узімку, цяпер, штодзень, учора* і інш.;
- прычыны: *затое, чамусьці, нашто, спрасонку, таму, чаму* і інш.;
- мэты: *назло, назнарок, наймысна, напаказ, наперакор, сумысна* і інш.

226. Прачытайце загадкі Васіля Зуёнкі, ўстаўляючы прапушчаныя словы з матэрыялу для даведкі. Вызначце сэнсавы разрад прыслоўяў.

Зімоўка

Хоць таўстун ... ласы,
На зіму сабе прыпасы
Па крупінцы не збірае,
Бо ... наедак мае:

Спаць кладзецца, скіне тапак —
І ... смочча лапу,
А вясна дыхне ... —
Прачынаецца мядзведзь.

Праспаў

Зналі гэткага вы соню?
Першы ўрок праспаў ён ...
А на ўрок другі спяшаўся,
Ад задухі* аж хістаўся:
Спатыкнуўся на сук —
Паляцеў ... барсук.

Маўчун

Кліч — не кліч: маўчыць ...,
Як пяску набраў у рот:
Некалі — будзе хату
Пад зямлёю чорны крот.

Для даведкі: *занадта, зацята, заўжды, ледзь-ледзь, паціху, сёння, старчма.*

227. Прачытайце табліцу. Дапоўніце яе прыкладамі з папярэдняга лінгвістычнага тэксту і практыкавання.

Разрады прыслоўяў		
Значэнне	Пытанне	Прыклады
акалічнасныя		
1. Месца	дзе? куды? адкуль?	<i>справа, ...</i>
2. Час	калі? як доўга? з якога часу? да якога часу?	
3. Прычына	чаму? па якой прычыне?	
4. Мэта	з якой мэтай?	
азначальныя		
5. Спосаб дзеяння	як? якім чынам?	
6. Мера і ступень	колькі? на колькі? у якой ступені?	

228. Прачытайце тэкст. Дайце яму загаловак.

Аднойчы вучні спыталі Арыстоцеля:

— Чаму чалавек вышэйшы за малпу?

Мудрэц на хвілінку засяродзіўся і адказаў:

— Ён пачаў задумвацца, як бы аблегчыць сабе жыццё.

У дасціпных словах бессмяротнага філосафа тоіцца глыбокі сэнс. Увесь час для існавання і развіцця нам, людзям, чагосьці не хапала. Спачатку хоць бы адзення, каб затуліцца ад дажджу ці холаду. Потым сырое мяса настолькі абрыдла, што барадаты продак начэй не спаў, усё меркаваў, каб яго засмажыць. Затым вылез з сырой пячоры і зрабіў будан, за ім пачаў ставіць курныя хаціны, драўляныя, нарэшце, каменныя дамы, палацы.

Надакучыла хадзіць пехатой, і ён змайстраваў сабе першае кола, ад якога пайшлі-пакаціліся воз, веласіпед, аўтамабіль, цягнік, параход. І гэтак ва ўсім. Прагрэс, як вучыць філасофія*, нараджаўся з неабходнасці пераадолення аб'ектыўных перашкод і цяжкасцей. Адкрываючы новыя гарызонты^л, чалавек нярэдка наіўна меркаваў: вось і ўзняўся да апагея*, вынайшаў нябачаную лятаючую «птушку» — аэраплан. Ніхто і ніколі гэтага не перасягне. Але праходзіў час, і аэраплан перарос у турбавінтавы, рэактыўны лайнер. З'явілася «вогненная птушка» — ракета. Навукова-тэхнічны прагрэс рухаецца сапраўды сямімільнымі крокамі, шалёнымі тэмпамі (А. Шагун).

Выпішыце з тэксту словазлучэнні з прыслоўямі, вызначце сінтаксічную і сэнсавую ролю прыслоўяў у тэксце.

Як бы вы прадоўжылі тэкст?

Звярніце ўвагу!

Асобую групу складаюць прыслоўі, якія абазначаюць стан прыроды або чалавека і ў сказе з'яўляюцца выказнікамі: Добра ўлетку ў пушчы (В. Вольскі). У такіх сказах няма і не можа быць дзейніка (яны называюцца *безасабовымі*).

Некаторыя прыслоўі могуць быць толькі выказнікамі (*неабходна, нельга, можна, патрэбна, трэба*), яны спалучаюцца з дзеясловамі ў неазначальнай форме: Трэба дома бываць

часцей, трэба дома бываць не госцем... (Р. Барадулін). Такія прыслоўі называюцца прэдыкатывымі.

Іншыя прыслоўі могуць быць і выказнікамі, і акалічнасцямі:

1. Гэтак радасна, гэтак хораша, гэтак цёпла (Я. Брыль).
2. Хораша разлеглася ты, наша зямля, на ўлонні старажыт-най маці-планеты (М. Гамолка).

229. Прачытайце. Вызначце тып тэксту і яго асноўную думку. Каму адрасуецца гэты тэкст?

Як сябе паводзіць?

Добра і проста сказаў Гётэ: «Існуе ветлівасць, што ідзе ад сэрца, якая блізкая любові. З яе фарміруецца ўтульная ветлівасць знешняга абыходжання».

Гаворачы пра культуру паводзін, нельга прайсці міма некаторых асаблівасцей характару, ад якіх залежаць паводзіны чалавека. Спачатку прааналізуем станоўчыя якасці. Ледзь не самая важная з іх — пачуццё такту. Тактоўны чалавек імкнецца прадухіліць сітуацыю, якая стварае няёмкасць. Каб развіць у сабе пачуццё такту, трэба часцей ставіць сябе на месца іншага.

Нетактоўная цікаўнасць, якая можа пакрыўдзіць. Напрыклад, непрыгожа падглядваць праз плячо чалавека, які піша або чытае. Разглядаючы чыю-небудзь фатаграфію, нельга чытаць подпісы на ёй.

Падслухоўваць чужыя размовы гэтак жа непрыстойна, як падглядваць праз замочную шчыліну. Не толькі нетактоўна, але і дзёрзка* высмейваць і перадражніваць чалавека з фізічнымі недахопамі. Да такіх людзей трэба ставіцца з асаблівай далікатнасцю, цярпліва і спагадліва. Людзям з фізічнымі недахопамі больш прыемна, калі іх не заўважаюць.

Пачуццё такту можна развіваць. Гэта залежыць ад самога чалавека («Звязда»).

Назавіце прыслоўі, ужытыя ў тэксце. Што яны абазначаюць?

Перакажыце тэкст, падмацоўваючы выказванне сваімі думкамі і назіраннямі.

*вóддаль
на дóсвітку
на пáмяць
неўзнарóк
удвая́
утра́я
паасóбку*

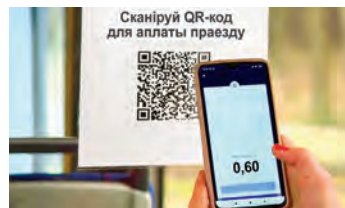
230. Прачытайце тэкст. Вызначце, што перадае загаловак: тэму тэксту ці яго асноўную думку.

Безнаяўны разлік праз мабільныя дадаткі

Папяровыя грошы імкліва знікаюць з жыцця кітайцаў: большасць безнаяўных разлікаў цяпер ажыццяўляецца праз мабільныя плацёжныя сістэмы WeChat і Alipay.

Аплата адбываецца з дапамогай сканіравання QR-кода — такім чынам можна расплачвацца не толькі ў кафэ і буйных крамах, з таксістамі і кур'ерамі, але і на рэчавых і харчовых рынках. Нават вулічныя музыкі часта ставяць замест шапкі дошку з QR-кодам, каб менавіта так можна было пералічыць ім грошы!

Гэта вельмі зручна: наяўныя грошы або банкаўскую картку можна забыцца дома, а тэлефон мы амаль не выпускаем з рук. Для прадаўцоў мабільныя пераводы таксама больш зручныя: не трэба купляць абсталяванне для банкаўскіх картак, досыць завесці электронны кашалёк і раздрукаваць свой QR-код (*М. Рак*).

Якім чынам ажыццяўляецца безнаяўны разлік у Кітаі?

Выкарыстоўваючы інфармацыю з тэксту, раскажыце аб перавагах аплаты праз мабільныя дадаткі. Ці згодны вы з гэтай думкай? Абгрунтуйце сваё меркаванне.

Выпішыце прыслоўі, ужытыя ў тэксце. Якую сэнсавую ролю яны выконваюць? Вызначце іх сінтаксічную ролю ў сказах.

Звярніце ўвагу!

У ролі прыслоўяў могуць ужывацца ўстойлівыя выразы — фразеалагізмы: *за блізкі свет* (вельмі далёка); *душа ў душу* (вельмі дружна); *на вока* (прыблізна, прыкладна); *нага за нагу* (павольна, вельмі марудна); *спакон вякоў* (заўсёды, пастаянна), *гады у рады* (вельмі рэдка). У сказе фразеалагізмы з'яўляюцца адным членам сказа: *Падышлі бліжэй, і тут я спыніўся як укапаны* (*А. Кудравец*).

231. Спішыце сказы, замяняючы прыслоўі адпаведнымі фразеалагізмамі. Якую сінтаксічную ролю выконваюць фразеалагізмы ў тэксце? Падкрэсліце іх як члены сказа.

1. Бачыць ваўчыха — бяда: Іван імчыцца **шпарка**, а за ім — цэлая пагоня (*Казка*). 2. Кася з Янкам бягуць ды бягуць **вельмі хутка** (*Казка*). 3. А мядзведзь прымасціўся ля печы і засоп **гучна** (*У. Караткевіч*). 4. Спаць бы табе тут **заўсёды**, каб не я (*Казка*). 5. І вырашыў Янка ўрэшце, праз гэтыя чортавыя выбрыкі, забіць хату дошкамі і падацца з дзецьмі і кошкамі **некуды далёка** (*У. Караткевіч*).

Д л я д а в е д к і: *век-векам, за свет, на ўвесь дух, на ўсю сілу, на ўсе застаўкі.*

232. Прачытайце пачатак казкі А. Дударова «Сінявочка». Прыдумайце і запішыце свой працяг казкі. Ужывайце, пры неабходнасці, прыслоўі розных сэнсавых разрадаў.

У ціхай лагчыне, пад старой разгалістай вярбой, жыла маленькая чыстая крынічка. Яе звалі Сінявочка. Крыштальная вадзіца ўдзень і ўночы, улетку і ўзімку бруілася з Сінявочки і збягала ў Зялёную Сажалку, што жыла па суседстве...

Д л я д а в е д к і.

Сэнсавыя разрады прыслоўяў і іх правапіс

1. Прыслоўі месца (дз е? куды? адкуль? дакуль?): *абпал, блізка, вакол, высока, далёка, злева, наверху, навокал, налева, наперадзе, насупраць, недзе, непадалёку, нідзе, паблізу, пасярэдзіне, побач, поплич, поруч, справа, сям-там, тут, уваччу, уверху, угары, унізе, уперадзе, усюды;*

дадому, дамоў, дахаты, набок, наверху, назад, наперад, направа, некуды, нікуды, сюды, туды, убок, уверху, увысь, угару, углыб, удаль, улева, уніз, уперад, управа, услед;

адгэтуль, адкуль, аднекуль, адсюль, адтуль, зблізку, збоку, зверху, зводдаль, здалёк, ззаду, знізу;

даверху, дагэтуль, дакуль, данізу, дасюль, датуль, пагэтуль і інш.

2. Прыслоўі часу (калі? як доўга? з якога часу? да якога часу?): *адвячоркам, адвеку, аднойчы, вечарам, даўно, загадзя, залетась, зараз, затым, заўсёды, заўчора, зімой, зранку, летась, неўзабаве, ніколі, ноччу, пад вечар, пасля, потым, ранняй, сёлета, сёння, тады, увесну,*

увечары, увосень, удзень, ужо, узімку, улетку, уначы, учора, цяпер, часам, штогод, штодзень;

вечна, навек, назусім;

здаўна, зранку, зроду, спачатку, спрадвеку;

давеку, навек, надоўга, назаўсёды, назусім і інш.

3. Прыслоўі прычыны (ч а м у? з я к о й п р ы ч ы н ы? п а я к о й п р ы ч ы н е?): *завошта, навошта, нашто, нездарма, нізавошта, паняволі, спрасонку, спрасоння, чамусьці і інш.*

4. Прыслоўі мэты (з я к о й м э т а й? д л я ч а г о?): *знарок, знячэўку, назло, напаказ, наперакор, наўмысна, незнарок, міжвольна і інш.*

5. Прыслоўі спосабу дзеяння (я к? я к і м ч ы н а м?): *адмыслова, бягом, асцярожна, боязна, весела, выразна, гарача, гучна, добра, знянацку, мімаходам, мойчкі, навыварат, навывлёт, насцеж, начыста, неяк, нязручна, нячутна, паасобку, па-беларуску, паволі, памалу, па-свойму, паступова, паціху, пехатой, прыгожа, пяхком, радасна, раптам, уброд, уголас, уздагон, упустую, урасыпную, урачыста, хораша, хутка, цвёрда, ціха, цугам, чароўна, штосілы, шчодро, шчыра, шэптам і інш.*

6. Прыслоўі меры і ступені (к о л ь к і? н а к о л ь к і? у я к о й с т у п е н і?): *амаль, асабліва, багата, больш, вельмі, выключна, даволі, дастаткова, дашчэнтну, двойчы, досыць, дужа, залішне, занадта, зусім, крыху, ледзь, ледзь-ледзь, мала, менш, многа, надвое, надзвычайна, надта, некалькі, прыблізна, тройчы, трохі, трошкі, удвая, удваіх, цалкам, яшчэ і інш.*

233. Прачытайце тэкст. Вызначце яго тэму і асноўную думку, стыль і тып маўлення.

Прочти и передай другому

Зубы — бесценный дар, который надо беречь смолоду. Ведь больные зубы не только некрасиво выглядят, портят внешность, но и могут стать причиной желудочных, сердечных и почечных заболеваний.

Лучше, если вы будете чистить зубы после каждого приёма пищи, чтобы застрявшие между зубами кусочки пищи не разлагались, вызывая неприятный запах. И уж совершенно необходимо пользоваться зубной щёткой утром и вечером, перед сном.

Не чистите зубы только в одном направлении. Водите щёткой снизу вверх, справа налево и наоборот, с наружной и внутренней стороны. Вся процедура должна длиться не менее трёх минут. Полоскать рот лучше тёплой водой. Хорошо добавить туда щепотку столовой соли.

Зубы не любят контрастную температуру. Нельзя сразу после мороженого выпить чашку горячего чая и наоборот. Даже гранит даёт трещину, если окунать его попеременно то в горячее, то в холодное, что уж говорить о зубах.

Но даже когда вы добросовестно ухаживаете за зубами, долго сохранить их здоровыми можно лишь в том случае, если заботиться о рациональном питании. Ешьте побольше сырых овощей и фруктов. Прекрасно укрепляют зубную эмаль и дёсны сырые яблоки и морковь. Ешьте побольше молочных продуктов, в которых содержится кальций.

Ежедневный уход за зубами — самое эффективное и самое недорогое средство (О. Михайлова).

Вусна перакажыце тэкст па-беларуску.

Зрабіце пісьмовы пераклад двух абзацаў тэксту (на выбар). Падкрэсліце прыслоўі як члены сказа. Вызначце іх разрад.

Слоўнік

бесценный — *вельмі каштоўны, неацэнны*

внешность — *выгляд*

длиться — *цягнуцца, доўжыцца*

добросовестно — *добра сумленна*

желудочный — *страўнікавы*

наружный — *вонкавы, знадворны*

п попеременно — *папераменна, напераменку*

почечный — *ныркавы*

смолоду — *замалада, з маладосці*

сохранить — *захаваць*

трещина — *трэшчына, расколіна*

щепоточка — *дробка, каліва*

§ 36. Ступені параўнання прыслоўяў, асаблівасці іх ужывання ў беларускай мове

Прыслоўі, што заканчваюцца суфіксам *-а*, утвораныя ад якасных прыметнікаў, маюць формы ступеней параўнання: **вышэйшую і найвышэйшую** (*дóрага̂ — даражэй̂, найдаражэй̂; прыгóжа̂ — прыгажэй̂, найпрыгажэй̂*).